

יסודות בעבודת השם

ראש השנה - ב'
התחדשות אור הנשמה

קונטרס
"יסודות בעבודת ה'"
ראש השנה - ב'

משיעורי הרה"ג
ר' אהרן רובינפלד
שליט"א
בעהמ"ח ספרי
"תורת הקנינים"
"תורת המצוה"

יצא לאור:
ערב ראש השנה
תשע"ז

לכל ענייני הקונטרס

להתקשר -

באר"י:

053-3118701

בארה"ב:

845-239-7108

בלאנדאן:

07930-196425

באנטווערפן:

0485-683303

או באימייל:

yesoidos@gmail.com

עימוד:

+972-54-8531131

יסודות בעבודת ה'

עבודת היום בראש השנה – להתכונן לקבל הארת הנשמה שמתחדשת באדם

הקדמה

הצורך מלהתחיל לעסוק בהכנות לחודש האיתנים. אמנם כאשר כבר עומדים בשלהי חודש אלול, ימים ספורים לפני היום הגדול והנשגב של ראש השנה, כשכבר עומדים בכל יום בהשכמה לאמירת סליחות להשייט, ראוי שלא יהא עוד צורך כל כך לעורר הלבבות על דבר נחיצות ההכנה הראויה לקראת הזמנים הממשמשים ובאים עלינו לטובה, כי כאשר עומדים סמוך ונראה ל'היום' דא ראש השנה, אז ימים ידברו' – הימים בעצמם כבר קוראים לנו 'עוררו נא עמדו נא התיצבו נא', איננו זקוקים לעורר כל כך על ענין ההכנה עצמה, כי ראוי שכל אחד יהא לבו ער ומוכן לעסוק בהכשרת הלב והמעשים כראוי בבואו לעמוד לפני המלך המשפט ביום הזכרון הבעל"ט.

יתר על כן, בהגיע יום כ"ה אלול שהוא יום ראשון של ששת ימי בראשית, שהוא זמן ההתחלה מצד

כתוב בתוה"ק (דברים כ"ג) כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך להצילך ולתת אויביך לפניך והיה מחניך קדוש. ודרשו דורשי רשומות כי בכתוב הזה מרומז מעלת חודש אלול כהכנה לחודש תשרי, כי הראשי תיבות של ל'הצילך ו'לתת אויביך ל'פניך הוא אלול, ועל זה מסיים הכתוב והי"ה מחניך קדוש, והיינו, כי הצירוף שם הוי' השייך לחודש תשרי הוא 'והי"ה', בחודש אלול הקב"ה מוסר את האויב היצר הרע בתוך ידו של אדם, וזהו הכנה לקראת ירח האתנים שיהא אז מחניך קדוש, שיזכה האדם ליכנס בתוכו בקדושה ובהתעלות.

הנה כאשר מגיע חודש אלול, בהתחלתו העיקר הוא לעורר את הלבבות ולקרוא עוררו ישנים מתרדמתכם, להלהיב את האדם על דבר חשיבות ההכנה המוקדמת לקראת הימים הנוראים, ולא לטעות ולחשוב שיש עדיין שהות ופנאי די

מששת ימי בראשית, היא גם כן סיבה מספקת שיהא כל אדם מתעורר מעצמו להרבות בהכנה הנצרכת.

אכן בימים אלו, רצוי להתעסק ולהתעמק בתבונת לב בגודל קדושת היום הבא לקראתינו לשלום, לדעת היטיב באבנתא דלבא מעלות וסגולות היום כי קדוש היום לאדונינו, לקרב אל השכל ענייני עבודת היום האיך מתקרב האדם להשי"ת ביום הנשגב הזה אשר כל רוח ונפש נפקד ונזכר לפניו ית', ולזה ניתן לנו חודש אלול להכין את המוח למלאותו בחכמה ובתבונה וכדעת לקראת חודש תשרי, ועל ידי זה יתוּסַף עוד התעוררות בלב כל אדם להתיצב לפניו ביראה ובאהבה.

ראשית הבריאה של שמים וארץ ושאר הברואים, ובמדת מה הוא עצמו נחשב ליום שנברא בו העולם. כאשר מצינו שארבעים יום של 'יצירת הולד' של בריאת העולם נמנים מיום ט"ו באב ואילך, והם כלים ומסתיימים ביום כ"ה אלול (עיין קדושת לוי ליקוטים ד"ה מחמשה עשר), ונמצא שה'לידה' מתיחסת ליום זה, ומצד זה הוא ראוי להקרא ראש השנה. ועל אף שראש השנה העיקרי נקבע ביום בריאת האדם שנברא ביום השישי לבריאת העולם - א' בתשרי, וכמו שאומרים בתפילות היום 'היום הרת עולם', משום שזהו עיקר בריאת העולם, המתיחס אל זמן יצירת האדם דווקא. אך מצד זה שהתחלת סדר הבריאה הכללית ביום הראשון

[א]

ראש השנה בפשטות ובפנימיות

בדרך הפשט הפשוט, יום ראש השנה הוא יום המשפט הגדול אשר כל הברואים עוברין לפניו כבני מרון, ומלך יושב על כסא דין וספרי חיים ... פתוחים לפניו' (ראש השנה לב ב). ותחתוך קצבה לכל בריותיך, וכדברי חז"ל שאמרו שפרנסתו של אדם קצובה לו מראש השנה עד ראש השנה. על קוטב זה סובכים והולכים הרבה תפלות ימים הנוראים, בהם אנו מתחננים לרוב לזכות בדין, להכתב

עבודת היום בפשטות -

לצאת זכאי בדין

'ונתנה תוקף קדושת היום כי הוא נורא ואיום, ובו תינשא מלכותך ויכון בחדס כסאך, ותשב עליו באמת, אמת כי אתה הוא דיין ומוכיח ויודע ועד, וכותב וחותם, וסופר ומונה, ותפתח את ספר הזכרונות ומאיליו יקרא, וחותם יד כל אדם בו, בראש השנה יכתובן וביום צום כיפור יחתמון, כמה יעברון וכמה יבראו'.

בתשובה כדי שנוכה בדין, כמו שנאמר (יחזקאל יח לא, לב): 'השליכו מעליכם את כל פשעיכם אשר פשעתם בם, ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה, ולמה תמתו בית ישראל, כי לא אחפץ במות המת נאם ה' אלוקים והשיבו וחיו'.

על זה בלבד ראוי לאדם לעורר לבו להתקרב בתשובה שלימה לפניו ית'. ויש לשים על לב מה שכתוב בשו"ת דברי חיים (ח"א סי' א') בתשובה שנכתבה להרב השואל אחרי ימים הנוראים, הוא מתנצל על איחור תשובתו לשאלה שכבר נשאלה קודם הימים הנוראים, וז"ל, 'מכתבו הגיעני קודם ראש השנה, ואז לא היה הפנאי לעיין במילי דסברא מחמת חרדת הדין וטרדות החג הקדוש, ושמעתתא בעי צילותא', ע"כ. הדברים מבהילים, גאון ישראל וקדושו מעיד על עצמו שלא היה יכול לצמצם עצמו להשיב לשואלו דבר מאימת הדין. ונקח לעצמנו מוסר, אם בארזים נפלה שלהבת היראה והפחד מיום הדין, מה יאמרו אזובי קיר.

אמנם, כל הענין הזה שדוקא ביום ראש השנה דן הקב"ה את כל בני האדם, ומלך במשפט יעמיד ארץ, יש בו ענין עמוק בדרך העבודה, וראוי להתבונן בו לעמוד על סוד הדבר בפנימיות הענין. כאשר האדם זוכה

ולהחתם בספרן של צדיקים, וכמו שמתפללים כל עשרת ימי תשובה 'זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים וגו'.

דבר זה מעורר לבב כל איש ישראל, נער וזקן, אנשים נשים וטף כקטן כגדול, כל אחד ואחד יודע ומכיר כי כל אושר חייו בשנה הבעל"ט, מפרנסתו ומזונותיו, עד בריאותו וכל מצבו הכללי ברוחניות ובגשמיות, הכל נקבע בדין של יום ראש השנה. זאת ועוד, כל אחד יודע שהרבה תלוי לפי זכותי האדם, מעשיו יקרבוהו ומעשיו ירחקוהו ח"ו, לפי מעשיו הטובים ולפי התעוררותו לתשובה יתקבל ברצון לפני אדון כל. לכן עשה הקב"ה חסד עם בריותיו, והעניק לנו זמן של שלוש יום לפני יום הדין להכין עצמנו לקראתו, בימים אלו הקב"ה מעורר אותנו לשפר מעשינו ולשוב בתשובה כדי שנוכה לחיים טובים, כמו שאמר ביד הנביאים: 'שובו בנים שובבים' (ירמיהו ג, כג), 'קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעייתי' (שיר השירים ה, ב). וכן הקריאה המיוחדת 'אני לדודי ודודי לי' (שיר השירים ו, ג) שמתעורר בחודש הזה. וזהו באמת רצון השי"ת, שאע"ג שאנו נקראים להתייצב לפניו במשפט ולדון על כל המעשים, עדיין רצונו הוא שנשוב

לבן, כיון שעיקר העבודה בימים אלו הוא גלוי הפנימיות, מצאנו בפסוקי פרק 'לדוד ה' אורי', המדבר בעניני הימים הנוראים - 'אורי זה ר"ה, וישעי זה יוה"כ' (ויקרא רבה נא), שנכפל כמה פעמים ענין הפנימיות, וכדכתיב 'את פניך ה' אבקש', 'לך אמר לבי בקשו פני', שכלל ישראל מבקש ומחפש הפנימיות. וכן כתוב 'אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון' (תהלים פט, טז) שעל ידי מצות תקיעת שופר זוכין ל'אור פנים' של השי"ת, וכן מבואר בספה"ק שע"י השופר נמשך לכלל ישראל 'אור פני מלך חיים'.

הרי לנו שתכלית העבודה בעת הזאת, וכל התפלות והסליחות והתחנונים הנאמרים בימים אלו, ומצות תקיעת שופר, ואמירת מלכיות זכרונות ושופרות, הגם שהם נאמרים בפה שהוא דבר חיצוני, אכן הם מורים ומכוונים אל דבר פנימי, ומטרתם לגלות פנימיות מסוימת הטמונה ומוסתרת בכל אחד מישראל, ובכל התפילות והבקשות מתגלה אצל האדם אור פנימי הטמון אצלו.

כל דבר רוחני, כדי שיהא האדם מקושר בו כראוי צריך שישגו במוחו ויהיה לו הבנה בדבר. כן הוא גם בענינינו, ראוי מאוד לכל איש נבון ומשכיל לקרב הענין אל השכל במדת

להבין לדעת ולראות את האור הטמון ביום הקדוש הזה ומתגלה ומתחוויר אצלו עומק המושג בפנימיות, דבר זה גורם לו להיות נמשך אחרי עבודת היום של יום הזכרון מתוך נעימות ועריכות ביתר עז, לא כן אם יודע את הדברים באופן שטחי וחיצוני בלבד.

בראש השנה מתגלה הפנימיות שבבל

בספרים הק' מתבאר שאחת מעיקרי העבודה המיוחדת ביום ראש השנה וביום הכפורים היא לגלות נקודה של פנימיות הטמונה אצל האדם, להוציא לאור את עצמיותו ופנימיותו. ובזה שגבה מעלת העבודה בימים הנוראים יותר מחגים וזמנים שבשאר ימות השנה. בעוד שבכל המועדים החלק העיקרי בעבודה הוא בחלק המעשה, במצוות מעשיות המיוחדות לכל חג ומועד, אך בימים הנוראים, למרות שגם בר"ה נמצא גם כן מצוה מעשית - תקיעת שופר, אבל עליה אמרו חז"ל שהיא נקראת 'חכמה ואינה מלאכה' (שבת קיז ב). ועוד כי מצוה זו מתקיימת בשמיעה בלבד בלי שום פעולה מעשית, וזה מורה על ענין הבנת הדבר הנשמע, כמו שמתורגם כמ"פ 'וישמע' - 'וקביל', וכן הוא במצות שמיעת קול שופר שעיקרו הוא שמיעת הענין המכוון.

ורק אחרי זה מבקשים 'השיבנו' ו'סלח לנו', וזהו כי התחלת העבודה היא ההבנה והשכל, כי אם 'דעה חסרת, מה קניית', לכן ההשגה בדעת היא הכנה לעניני תשובה.

האפשר, כדי שיוכל האדם להתקשר אליו. מטעם זה, התפילה הראשונה מסדר הבקשות שבתפילת שמו"ע, היא בקשת הדעת שמתפללים 'אתה חונן לאדם דעת ... וחננו מאתך...'

[ב]

בראש השנה הקב"ה מאיר מחדש את אור הנשמה בלב כל יהודי

העולם היתה למשך זמן קצוב של שנה אחת בלבד, וכשהשנה מסתיימת, נגמר הזמן שבו הבריאה מתקיימת, והרי כאילו פג תוקפה של הבריאה. [לשבר את האוזן בקצה המזלג בדרך משל, אפשר להמשילו לכלי שפעולתה הולכת ליפסק מחמת שהבטריה נגמרת, וכדי שתהא הכלי משמשת גם הלאה יש לקבוע בתוכה בטריה חדשה].

ולזה, בתחילת השנה החדשה הקב"ה מחדש את כל הבריאה, ונעשית כבריאה חדשה, וגם זה רק לשנה אחת בלבד. דבר זה מרומז במאה"כ (דברים יא יב): 'מרשית השנה ועד אחרית שנה'. שעל כן אות א' בתיבת 'מראשית' חסרה, משום שבתחילת השנה חסרה עדיין הא', שרומז על 'אלופו של עולם' (בראשית רבה כ ב), שהשנה חסרה החיות הנצרכת לה מהבורא ב"ה, עד שיבא הקב"ה ויכניס בחי' אלופו של עולם

העולם נברא מחדש בכל שנה ושנה ביום זה

יסוד הענין של יום ראש השנה הוא, כמובא בגמרא (ר"ה כ"ז). וכמו שאנו אומרים במוסף: 'זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון', היינו שהיום הזה נחשב לתחילת בריאת העולם.

ידוע מספרים הק', שבכל שנה ושנה בהגיע איזה זמן מסויים, שבאותו זמן בעבר נעשה איזה פעולה מיוחדת, אזי בחזרת הזמן ההוא חוזר וניעור אותו אור שהיה מאיר בפעם הראשונה. כן הוא בכל המועדים, הן בחג הפסח הן בחג השבועות וגם בחג הסוכות (עיין קדושת לוי לחנוכה ד"ה בנוסח הברכה), וכן הוא גם בראש השנה, שמהותו היא 'זה היום תחלת מעשיך', והיינו שביום זה מתעורר מחדש הנקודה של 'תחילת מעשיך', כמבואר בספה"ק בשם האריז"ל שבריאת

ביום זה. כל בריאת העולם והנבראים, מן הארץ וכל אשר עליה בהמות וחיות והרומש על הארץ, עד שמי שמים וכוכביהם, כל צבא מרום גבוהים ורמים, מלאכים ושרפים, נוצרו לצורך ולמטרת האדם, שהוא מבחר הבריאה. 'אדם' היינו כלל ישראל, כי אתם קרויין אדם, אומות העולם נבראו כעין טפלים לצורך כלל ישראל. וכך אמרו לנו חכמינו ז"ל: 'בראשית' - בשביל התורה שנקראת ראשית, ובשביל ישראל שנקראו ראשית' (רש"י בשם המדרש).

מתחדש הענין של 'ויפח באפו נשמת חיים'

ענין מעלת האדם ביום ראש השנה - יום בריאתו, מתפרש בתורתנו הקדושה, שמדרגתו הנשגבה והעליונה שלו על שאר הברואים הוא בכך ש'ויפח באפיו נשמת חיים' (בראשית ב, ו), השי"ת הכניס בו רוח חיים על ידי נפיחה, שעל זה אי' בקדמונים 'מאן דנפח מתוכו נפח'. משמעות הדברים הוא, כביכול האדם נברא מתוכו ית', ממהותו ועצמותו ממש, כעין אדם שנופח ממנו שהאוויר היוצא ממנו הוא מתוכיותו ועצמותו. הוא הוא עומק הענין של 'קוב"ה וישראל חד הוא' (עיין זוהר חלק ג עג, א), שהאדם הוא חלק אלוך ממעל ממש, למרות שאין לו השגה

בתוך הבריאה וזהו ע"י עבודת בני ישראל בזה היום, ואז תתחיה הבריאה מחדש ותחזור למקומה.

תחילת הבריאה היא תמיד במדת הדין

התורה הק' מתחלת 'בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ', ומפרש רש"י ז"ל 'בתחילה עלה במחשבה לבראה במדת הדין וכו', ולכך בתחילת בריאת שמים וארץ לא נכתב שם 'ה' אלקים', אלא 'אלקים' בלבד, שהוא מדת הדין. והנה דבר זה גם כן מתעורר בכל שנה ושנה, שכשמגיע הזמן של התעוררות להתחדשות בריאת העולם, מתעורר הענין כמו שהיה בתחילה, והכוונה הראשונה היתה לברוא את העולם 'במדת הדין', כמו שיבואר עוד לקמן בעז"ה.

כאמור לעיל, התחדשות הבריאה של 'ראשית השנה', המתעוררת בכל שנה, אינה מתייחסת ליום כ"ה אלול, אלא ליום הששי של הבריאה. על אף שיום זה אינו לא זמן של תחילת הבריאה, ולא זמן סיום הבריאה, כי סיום הבריאה היא ביום השבת ולא ביום השישי [שהבריאה נמשך עד יום השבת, ולכן מצינו 'שבעת ימי בראשית' (סנהדרין לח א)]. אבל המיוחד ביום זה הוא, שבו נברא האדם, ועל כן ההתחדשות מתחלת

שבכל הנבראים יש התחדשות הבריאה בר"ה, כמבואר בספה"ק שבהגיע זמן ראש השנה כל הבריאה כולה תלויה ועומדת במצב שעלול שתחזור לתוהו ובוהו, והקב"ה מחדש כל הנבראים בהתחדשות מחודשת לשנה הבאה, אמנם הרגשת ההתחדשות בפועל ובמעש מורגשת בעיקר בנשמת האדם.

כי הנה כשנבוא לבחון בהכרה ובהרגשה ההתחדשות הכללית של בריאת העולם ונרצה להמחישה, יקשה להרגיש כן בחפץ דומם, כי למראה עינינו השולחן והכסא נשארים על עמדם אחר ראש השנה כמו שהיו מקודם, ואין ניכר במראיהם שום שנוי. גם הצומח והחי, כמו גוף האדם, מן הנמנע להבדיל עין בעין בין מצבו קודם יום זה לאחריו, כי מדתו ותכונתו נשארת כמו שהיתה, כמו כן בתוארו וצורת פניו לא יראה שום הבדל. אלא שאנו מאמינים בדברי רז"ל שבכל הנבראים אפילו הדוממים יש התחדשות בראש השנה, ואפילו בכל יום ויום יש מעין בחינה זו, כי הקב"ה 'מחדש בטובו בכל יום תמיד כל מעשה בראשית', ובראש השנה מתחדש בהתחדשות כללית ונשפע חיות לכל ימות השנה, כאמור. אכן התחדשות נרגשת בפועל ממש, שנוכל להבחין בשינוי

כלל במהותו יתברך. המעלה הזאת מגדלתו ומרוממתו לאדם משאר הברואים לאין שיעור ואין ערך כלל, כי שאר נבראים נבראו ב'מאמר' גרידא, כמאה"כ ו'יאמר אלוקים תוצא הארץ נפש חיה למינה וכו'' (בראשית א, כד), והאוויר היוצא מהדיבור הוא לפי ערך דבר יותר חיצוני מנפיחה, כי לכך כשאדם מדבר יתכן שיאמר כך ויתכן שיאמר להיפך, כי אין הדיבור חלק מעצם מהותו, מה שאין כן כשהוא נופח הרי זה מתוכיותו ועצמיותו, כן הוא בבריאת האדם שנברא מעצמותו יתברך, וזו מעלה גדולה ועצומה עד מאוד, שאין לנו תפיסה במעלת מדרגה זו.

בראשית כל שנה ושנה מתעורר הענין של 'ויפח באפיו נשמת חיים', שהקב"ה כביכול נופח מעצמותו בתוך האדם נשמת חיים. לזה נצטוונו בתורה לתקוע בשופר בר"ה, שבזה אנו עושים פעולה כדוגמא דלעילא על ידי הנפיחה בתוך השופר, שבתקיעה זו אנו מעוררים את הענין של 'ויפח באפיו נשמת חיים' [ויש בזה אריכות גדולה במצות תקיעת שופר, ואכמ"ל].

התחדשות זו מביאה להתעלות

עיקר ההתחדשות בבריאה בראש השנה היא בנשמת האדם, כי אע"ג

נשמתו, מסתעף מזה שכל הדיבורים, המחשבות, והמעשים שלו, כולם יושפעו ויתעלו לטובה מההתחדשות זה, שהרי כל אלו אינם אלא 'פועל יוצא' מאור הנשמה, ובהעלות הנשמה יתעלו עמה. אכן עיקר והתחלת ההתחדשות היא בנשמה עצמה שהיא אור רוחני. כי הגשמי, אשר מצד טבעו מוגבל ומצומצם, אף ההתחדשות טמונה בו ומכוסה ואינה ניכרת, אכן ברוחניות, אפשרי שיהיה לאדם הרגשה וראיה בעיני שכלו במוחש ממש.

התחדשות הארת הנשמה - היא במידת הדין

הנה, כיון שבאנו לדבר זה, שעיקר הבריאה לצורך האדם, מובן ביותר מדוע בתחילה עלה במחשבת הבורא לברוא את העולם במדת הדין, שהוא מאחר שמצד הנשמה לבדה ראוי הוא לעמוד לפני ה' גם במדת הדין, ואדרבא זהו מעלתו לעמוד דוקא במדת הדין. כי מה שהשי"ת 'הקדים' מדת הרחמים ושיתפה למדת הדין' היא רק מצד הגוף שנתן לאדם, אשר הוא חמרי, וניתן בו 'צה"ר, הוא נצרך להנהגת מדת הרחמים, אבל מצד הנשמה עליו לעמוד במדת הדין דוקא. כמו שאנו מוצאים אצל הצדיקים שעליהם אמרו חכמינו ז"ל ש'הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט

והתחדשות בדבר שלא היה קודם ראש השנה, זהו שייך בעיקר בנשמת האדם של איש ישראל, כאשר יבואר.

על האדם להתעורר ולהתבונן לדעת כי נשמתו היא אור אין סוף מופשט, טמונים בה אורות אין סוף, אורות שאינם גלויים, ויתכן שבהתחדשות אור הנשמה בראש השנה, יתגלו אורות וכחות חדשות הנמצאים בה, ויכיר וירגיש היטב שנשמתו התחדשה בפועל ממש.

דבר זה מתבאר מדברי המדרש דאי' 'בחודש השביעי חדשו מעשיכם, שפרו מעשיכם' (ויקרא רבה כט ו) - המעשים יש להם התחדשות בחודש זה. ולא רק שיש שנוי במעשים, אלא עצם הנשמה היא חדשה, כמו שמצינו (ירושלמי ר"ה פ"ד ה"ב), בכל הקרבנות כתוב 'והקרבתם', ובמוסף של ר"ה כתוב 'ועשיתם', להורות שבר"ה 'מעלה אני עליכם כאילו נעשיתם בריה חדשה'. 'מעלה אני עליכם כאילו עשיתם את עצמכם', שהנשמה עצמה יש לה התחדשות, 'עשיתם עצמכם', וצריך האדם לבוא להכרה מסויימת ולהרגשה בפועל ממש שנעשה בריה חדשה מצד נשמתו.

על ידי שאדם מתעורר להרגיש בראש השנה ההתחדשות באור

והקב"ה מעמידו במקום גבוה ונעלה מאוד, ויש לו סייעתא דשמיא על זה שיהיה בכוחו לעמוד אפילו במדת הדין. וכמו שהוא רצון הצדיקים, מצד גודל מדרגתם, לעמוד לפניו במדת הדין. וכל ענין מדת הרחמים לפי ערך אינה אלא כעין צורה של בדיעבד, שאינו יכול לעמוד במדת הדין ונזקק למדת הרחמים. המובן מזה שהאדם נכנס לימי הדין מתוך שמחה והנאה ובחירה עצמית, ולא באופן של בעל כרחו, משום שבזמן זה הוא מקבל מתנה מיוחדת שמתעלה למצב שיכול לעמוד במדת הדין, ועוד יתבאר בהמשך הדברים].

השערה' (תנחומא בלק כט), ועל דרך זה כתב בספ"ק ערבי נחל (בראשית דרוש א), שראש השנה ויוה"כ הם ימים נעלים בכחי' עלה במחשבה וכו', וכיון שמצד הזמן הם ימים שבהם 'עלה במחשבה לברוא במדת הדין', נתבע בהם האדם גם על דקדוקי ענינים שבכל השנה אינו נתבע עליהם, והטעם, משום שהוא שיכול לעמוד גם במדת הדין, מצד הזמן המעורר מדה זו.

[ויצוין, שהעמידה מצד מדת הדין אינה ח"ו רעה לאדם, אדרבה, טובה גדולה היא לו שנשמתו מתחדשת,

[ג]

ההתעלות העצומה - מכח הארת אור הנשמה מחדש

שהאדם נברא בהם. הם מחולקים ל' חלקים, 'חכמה' 'בינה' ו'דעת'. ובזה הוא 'מותר האדם מן הבהמה' כי האדם מתנהג ע"י הדעת שקובע אצלו מה לקרב ומה לרחק. החלק השני הוא חלק הלב, הלב יש בו תכונת המדות, בו נמצאו ההרגשות, אהבה ויראה, ועוד הרגשות המסתעפות מהם, ועוד ועוד.

מצד חלק הדעת שהעניק השי"ת לאדם, ראוי שיהיה לו ישירות הדעת, וכמו שאמר שלמה המלך ע"ה 'האלקים עשה את האדם ישר' (קהלת

התחדשות אור הנשמה מורגשת במח ובלב

וראוי להבין יותר, באיזה דבר ניכר ומוחש ההתחדשות האמורה.

הנה יסוד האדם מצד פנימיותו בנוי ומיוסד על שני חלקים, כמו שהם מפורשים במאה"כ (דברים ד לט) 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים'. [אגב יש לציין כי תיבת 'היום' מוסב על ראש השנה, כידוע, ועל זה אמר הכתוב שביום ר"ה וידעת וגו']. החלק הראשון הוא 'וידעת' - חלק הדעת, שהם המוחין

עמל התורה. והנה מצד עצם הדעת שבאדם, כל אחד מישראל מקבל דעת מאת השי"ת להבין ולהשכיל, וכל אחד ע"י יגיעה מסוגל להוסיף ולהשכיל ולהרחיב דעתו בחכמת התורה עד אין שיעור.

הדעת - אי אפשר לתאר תענוג ושעשועים של דעת רחבה ועמוקה, אי אפשר להסביר ולפרש בעל פה או בכתב את התענוג של נפש המשכלת המטיילת בש"ס ופוסקים או בפנימיות התורה ללא גבולות, וביכולתה להבין עומק כל פרט ופרט, אין עולם הזה ועולם הבא מתוק מזה. כיוצא בזה מצד חלק הלב, אשר ממנו תוצאות חיים של דבקות ואהבת ה', והיראה ממנו, הביטול אליו, ושאר ההרגשות, על ידיהם האדם חי בהרגשות של 'עולמך תראה בחיך'.

הרגשות נעימות אלו הם כביכול הרגשות של עולם הבא, הנובעות בתוך נשמתו של אדם למרות שהוא חי בעולם הזה. ולמותר להדגיש שאדם כזה ממילא מושלל מתאוות של ענינים שפלים ונסינות של עולם הזה. כי במצב של 'נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'', הוא מרגיש תענוגי גן עדן בעוה"ז, ואין לו נסיון כלל להמשך אחר ענינים פחותים של עולם הזה.

ז' (כט). וכן הוא באמת, שאילולי מניעות צדדיות ותכונות אחרות שבאדם היתה 'נפש המשכלת' כלי מוכן להבין ולהשכיל, לשמוע ללמוד וללמד, להיות בעל השגה עצומה להשיג נפלאות בתורה, וכן בעבודת השי"ת, לחדש חדושים, הן בסתרי תורה והן בנגלות התורה, לחשוב מחשבות בהבנת דרכי עבודת ה' כראוי.

וראוי להתבונן לקבל השגה קלה עד היכן הדברים מגיעין האיך שע"י כח הדעת זוכה האדם להשכיל בחכמתו הצרופה ולגלות מטמונים באור נערב, והוא ע"י שמביטים ורואים בספרים הק' של צדיקים זי"ע המגלים קצת פנימיות העבודה להשי"ת, ושם נראה עין בעין מושכלים נפלאים עד מאוד בעבודת ה', בעומק גדול ובדעה ברורה, וכל שכן בספרי המקובלים המלאים פנימיות וסודות עמוקים שאין לנו כל השגה בהם. כיוצא בזה, בנגלות התורה יש לראות בספרי הגאונים והפוסקים משא ומתן פלפולים אדירים בסברות ישרות ועמוקות המשמחות ומאירות עינים בחריפות עצומה ובקיאות גדולה בבהירות עד מאוד, אשר בזה ניכר ומשתקף כמה גדלה נפש המשכלת שבאדם, עד היכן אפשר לזכות לבחי' דעת ע"י

וממשפטיך יראתי' הי' ראוי להיות נאמר מאליו, כי זהו טבע אור הנשמה שמאירה במוחו ובלבו.

קלקול הדעת וההרגשות - בסיבת היצר

ברם, כיון שהשי"ת הרכיב יחד הגוף והנשמה, ולא עוד אלא ששיתף באדם גם ענין הרע, וטמן בתוכו יצה"ר אשר שבעה שמות קרא לו 'ערל טמא מכשול' וכו' (סוכה נב, א). וכדי שיוכל לקיים את שליחותו מסר לו השי"ת כח מיוחד להחדיר באדם רוח שטות, כדברי חז"ל 'איך אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות', והיינו שבמה שמסר השי"ת ליצה"ר יכולת להלחם עם האדם כדי להחטיאו ח"ו, מסר לו כח שבידו להביא באדם רוח שטות, כי לולא זאת לא היה יכול להלחם עמו.

והוא באמת דבר פלאי, שמצד אחד השפיע השי"ת באדם ונפח מעצמותו נשמה גבוהה שבה נפש המשכלת ממקום רם ונשא הגבוה מאוד, ומאידך גיסא עליו לשחק עם י'קן וכסיל', שבכחו להכניס בו רוח שטות, ולקחת ממנו את דעתו הקדושה להטותו אל הרע ח"ו. כיוצא בזה, כשם שטמונים בלב האדם אורות גבוהים ונשגבים המאירים בו שיוכל להשיג באמצעותם אהבה

'האלוקים עשה את האדם ישר' - שאור הנשמה תאיר בלבו ובמוחו

הנשמה מצד ישרותה היא אור מופלא שבכוחו להאיר זהרורית של דעת לתוך מח האדם, ועל ידי זה להאיר אהבה ויראה וכל ההרגשות הקדושות בלב האדם. וזהו עיקר רצון ה', ככתוב 'אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקים', שהראיתך כי ה' הוא אלקים, ועליך לדעת זאת תמיד. וכן אמר דוד המלך ע"ה לשלמה בנו (דברי הימים א כח ט): 'דע את אלקי אביך ועבדהו', ואמר לו 'דע' בלשון צווי, שמצווה שיהא לו דעת, לכן מוטל על האדם לעמול על זה שיהיה לו דעת עליון. ומזה נמשך האדם לקיים מאה"כ 'מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ולאהבה אותו', ועל ידי זה יחיה האדם בעולם הזה בהרגשות שהנשמה מאירה לפני האדם, שהם באמת הרגשות מעין עולם הבא.

ובאמת, כי היות ש'האלוקים עשה את האדם ישר', הרי מצד הטבע ראוי שיהא האדם מרומם מאוד ע"י הארת הנשמה, והיה בדין שרצונותיו והרגשותיו יאמרו מאליהם 'צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי', וכן שאר המעלות שדוד המלך ע"ה התבטא בהם על גודל שעשועיו בתורה, וגם מה שאמר 'סמר מפחדך בשרי

בראש השנה מתחדשת ההארה במוח ובלב

אמנם כן, הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו הגדיל לנו בטובו, ובכל שנה ושנה מתחדש נשמת האדם בהתחדשות מחודשת, וזהו כדי שלא יתעלם מן האדם הארת הדעת והרגשות מוחו ולבו, ולכן הטביע הקב"ה שבריאת העולם אינה חטיבה אחת גדולה של ששת אלפי שנים כאחד, אלא הארת וכח הבריאה מתחיל התחדשות בבריאה. משמעות התחדשות זו היא שמתעורר המצב והמדרגה שהיה בהתחלת הבריאה, ואז 'ויפח באפיו נשמת חיים', ובשעת בריאתו מחדש מתגלה אצלו כי 'האלקים עשה את האדם ישר', ואור זה מאיר מחדש בכל שנה בפועל ממש, ולכן 'בכל הקרבנות כתיב והקרבתם, וכאן כתיב ועשיתם, כי מעלה אני עליכם כאילו נעשיתם בריה חדשה', וזהו מחמת שמתעורר בכל שנה מחדש מאה"כ 'ויפח באפיו נשמת חיים', ונעשה באמת ברי' חדשה לגמרי.

עשרת ימי תשובה, שהם כחטיבה אחת הכוללת עשרה ימים, וגלל כן נקראו 'עשרת' דייקא, ניתנו לנו בעבור התחלה זו. עשרת ימי תשובה כוללים בתוכם את ימי ר"ה ויוה"כ,

ויראה ודבקות בה', מאידך גיסא היצה"ר השוכן אף הוא בלבו של אדם, בחלל השמאלי, דוחף את האדם לדברים ההפכים לגמרי מההרגשות הנעלות.

דבר זה גורם שהאדם מאבד מעלת ישרות הדעת שהאלקים האציל בקרבו, ונסתר ממנו אור הנשמה המאירה בו, למרות שבעצם היא נעלית יותר ממדרגת המלאכים, וכל זה בסיבת כוחות הרע המעורבים באדם. וזהו הן לפני החטא, שהרי אינו בא לידי חטא אלא אם כן הכניס בו היצה"ר רוח שטות ע"י כח המתאוה. וכל שכן אחר החטא, שאם לא אור כוח להתגבר על יצרו, באונס, בשוגג או ח"ו ברצון, והכשילו במעשה, הרי ודאי שנתקלקל הדעת הישר שבמות, וממילא גם נסתמו הרגשות הלב.

על קוטב זה האדם סובב והולך בכל ימי חייו, מצד אחד 'האלקים עשה את האדם ישר', ומצד נשמתו הק' היה באמת עומד בישרות הדעת, הולך ואור עד נכון היום. ומצד שני, למעשה נשתנה המדה, והאדם נופל אחורנית ממעלתו הגדולה שמצד דעתו ולבו הנעלה, ולעומת זה כל יעודים הגדולים שהיו צריכים להגיע עדין, לא התקיימו עדיין והם רחוקים ממנו.

לעשות לו 'השתלת לב', ובזה יעשה כבריה חדשה, ואז יהא בכוחו במתניו ללכת ולקפוץ, ויחשב כאילו חייו התחילו מחדש, ויוכל ללכת במרוצה אף שלא טיפלו כלל ברגליו ובשאר אבריו. משום שכל חולשתו וחסרונו היה בלב, וממילא כשנעשה לו 'לב חדש', מתחדשים כל האיברים והרי הוא כבריה חדשה.

בראש השנה חל התחדשות על נשמתו של אדם, מתעורר מחדש מאה"כ ויפח באפיו נשמת חיים, חיות מחודשת במוחו ובלבו, ומזה נתוסף אצלו כח ואור רוחני, ומזה מסתעף שמטיב כל מעשיו בשמירת כל התורה כולה.

ומעתה, כמה יש לאדם לשמוח בזה, כמה תקוה יש לקוות ולצפות מהתחדשות זו. על האדם להתבונן כי מצד נשמתו הרי עדין למדרגות נעלות בחכמת התורה העדיפה ממעלת הנבואה שאין תענוג ושמחה כהשגת התורה. אכן לב יודע מרת נפשו ויודע שלדאבוננו עדיין לא זכה להשיג אור תורה הטמון באור נשמתו, אמנם בהגיע יום הזכרון להפקד כל רוח ונפש יקבע בדעתו ש'זה היום תחלת מעשיך', היום מתעורר אצלו חיות מחודשת באור הנשמה ובכוחו להתחיל הכל מחדש, בעת הזאת השי"ת ממשיך עליו אור חדש של

תחלתם בר"ה וסופם ביום הכפורים. 'ראש' השנה הוא נגד המח, שעל כן תקיעת שופר היא 'חכמה' - התלויה במוח - ואינה מלאכה. ויום הכפורים הוא נגד נקודה הפנימית שבלב, וביניהם שאר הימים. המח והלב משולבים כאחד, שלכן בכח הלב להשפיע על המח, וכן יש השפעת המח על הלב.

בנוסף התפלה מרבים לומר 'ותן בלבנו בינה', הא כיצד, הרי הבינה משכנה במח. אכן יש באמת מושג של 'אבנתא דלבא' - הבנה בלב. מפני שהלב והמח מקושרים מאוד, והשפעתם אחד על חברו רבה. [והצדיקים זי"ע הפליגו בגנות אלו שהפרידו בין המח והלב].

המתנה הנפלאה של התחדשות אור הנשמה

העבודה המוטלת על האדם בראש השנה וביה"כ הוא לגלות את הפנימיות שבו, כי בר"ה נשפע 'ויפח באפיו נשמת חיים' מחדש, שעל ידה יתחדש כל האדם. התחדשות זו יש להמשילה לאדם שנחלש ואין לו כח ללכת על רגליו, וכל פסיעה עולה לו כח רב, בני אדם סוברים שיש לו חולשה ברגליו, אכן רופא מומחה שבודק אותו הוא קובע שזה נגרם מחמת שלבו חלש מאוד, ואין שום חולשה ברגל עצמו, ולכן עליו

גידי הרוחניים, ובזה יהא בכוח לקיים את כל דברי התורה הזאת. ולכן נקרא 'ראש השנה' שמאיר בו ההתחדשות במוח הנמצא בראש.

הנשמה שלא נפגמה עדיין מעולם, והיא מאירה במח ובלב, ונכנס חיות חדש במח - בר"ה, ובלב - ביוה"כ, ומזה יונקים כל רמ"ח אבריו ושס"ה

[ד]

עבודת היום -

להכין מחשבותיו והרגשותיו לקבל הארה זו

לדברים פחותים, אדרכא יתקשר בקשר אמין וחזק לאהבת ה' ואהבת תורה, מעתה תורה ועבדות ה' יהא אצלו הדבר הנחוץ לו והחשוב ביותר ולא ענינים אחרים. כמו כן בהרגשי יראה, מעתה יחופף עליו יראת ה' כל היום ע"י אור הנשמה המחודשת, ולא יהא ירא מענינים אחרים, וכמאמר הכתוב ה' אורי וישעי ממי אירא. כל זה ע"י הארה המחודשת ע"י הנשמה הקדושה המתחדשת ביום זה, כי קדוש היום לאדונינו.

והנה כל הענין הזה מתעורר ונעשה ביום הקדוש הזה מאליו ע"י הקב"ה בעצמו. אכן העבודה המוטלת על האדם הוא לעשות עצמו כלי בית קיבול להארה זו, להעמיד את הרגשותיו ורצונותיו ושאיפותיו וכל הילוך מחשבתו, לצפות להתחדש באמת ובפועל ממש. אם בר"ה השי"ת ממשיך בו הארת 'ויפח באפיו נשמת חיים' מחודשת, והרי עיקר גילוי הנשמה מתבטא בהארת המוח ובהרגשי הלב, לכן תפקידו של אדם ביום זה הוא להעלות מעלה מעלה את מחשבות מוחו - דהיינו המושגים לתורה ולעבודת ה', לקבוע בדעתו שביום זה נשפע עליו דעת מחודשת מאוד נעלה, לקוות שמיום זה והלאה יצליח הרבה יותר בהשגת חכמת התורה. וכן בהרגשות הלב, יתבונן מאוד שאור הנשמה המחודשת עליו ביום זה יגלה עליו אהבה רבה להשי"ת אשר מים רבים לא ישטפוה, מעתה לא יהא לו אהבה

תפילות הימים הנוראים -

מסייעות לעבודה זו

על יסוד זה ייסדו חכמינו ז"ל ברוח קדשם כל תפלות של הימים נוראים, הן תפילות העמידה, הן הפיוטים, הסליחות ושאר התפלות, שעיקרם הוא קבלת עול מלכות שמים להמליכו ולייחדו עליו ועל כל העולם כולו. כל השעות והרגעים של שני ימים של ראש השנה ויום הכפורים

ונעשית התחדשות בנשמה, ואור הנשמה תתגלה במוחין של חכמת התורה.

גם ביום הכפורים מתגלה הארה זו של "ויפח באפיו נשמת חיים" ע"י שמאיר אור הנשמה בלב האדם, ומזה מאיר בלב כל איש ישראל רגש קדוש לימשך אחרי השי"ת, ואפילו למעלה מן הדעת, כי אם בלב וברצון בלי השגת המוח. ומטעם זה גם אנשים שהם ל"ע רחוקים מאוד מהשי"ת, ואין להם מוחין ודעת כלל, ביום הכפורים הכל חפצים ליראה את שמך, ונקודה הפנימית שבתוכם מתעוררת ביום זה, למעלה מן המוח והדעת, וזה מחמת ההארה שבלב הנשפעת בו. כל שכן באנשים שומרי תורה ומצוות ובמי שהמוחין שלו קרובים אל ה', שמרגיש שנקודה זו מתעוררת אצלו ביוה"כ ביתר תוקף ויתר חוזק, והוא מרגיש נועם ויופי של יום זה.

היבן נמצאים ימים טובים ונפלאים כמו ימי ראש השנה ויום הכיפורים, שבהם עומדים בתפלה כל היום ולב שופכים אליך כמים, ב'ווארעמע' פיוטים ותפלות לפני מלך מלכי המלכים אשר כל איש ישראל פותח מעמקי לבו להתקרב אליו ית'. ולכן אע"ג שבימים קדושים אלו שורה וחופף על כל איש ישראל השראה של אימה ויראה, עכ"ז

ספוגים בקדושה, וזהו עבודת היום לקבל עליו אור מחדש ע"י התחדשות השנה, להאיר המוח והלב.

'אשרי איש שישמע למצוותיך', היינו אשרי האיש שנשמתו שומעת הצווי והארת היום שהקב"ה מצווה ומאיר בכל יום ויום, ובפרט ביום הנשגב הזה שנופח בו נשמת חיים מחדשת, ומתוך חיים מחדש אלו מרומם את דעתו למעלה עליונה ומשתוקק להתגלות מלכותו ית' בעולם, וממעמקי לבו מתפלל להשי"ת: 'ובכן יתקדש שמך ה' אלקינו על ישראל עמך', 'ובכן תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך', 'מלוך על כל העולם כולו בכבודך', 'אתה נגלית בענן כבודך' ונתן את התורה בקולות וברקים, שכל העולם השתתף בקבלת התורה, ואז גם כל העולם כולו חל מפניך, כי נתגלה במוחש שהתורה אינה דבר נפרד או כדבר יתרון מעל לעצם הבריאה, אלא כל העולם כולו חל מפניך, כי נתגלה שגם כל העולם כולו יונק חיות מהתורה הק'.

לבן תוקעים בשופר בר"ה על הבימה - במקום המיוחד לקריאת התורה. וכל זה, משום שעבודת היום המוטל על האדם היא, להמשיך את ה'ויפח באפיו נשמת חיים' שהשי"ת נופח ב"זה היום תחילת מעשיך',

גם 'חיבה יתירה נודעת להם שנבראו בצלם'. 'דעת' היינו הרגשת הנפש וחיבור בדבר הזה, והכוונה שלאדם נודע חיבה יתירה בזה שניתן לו המתנה שיכול להרגיש תוספת הנשמה שקיבל. ועל האדם לדעת שזה מתנה מן השמים, ואינו דבר טבעי, וק"ו שאינה מצד עבודת האדם שפעל שיהיה כך, אלא מתנה מיוחדת שקיבלנו מאיתו יתברך. אמנם מאידך גיסא יש בדבר גם אחריות וחוב גדול, כאשר יבואר.

הנה בגמ' אמרו (ר"ה טז, ב) שלשה ספרים נפתחים, צדיקים רשעים ובינונים, צדיקים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, רשעים להיפך, ובינונים תלויים ועומדים, אם שבים בתשובה עד יוה"כ נחתמים לחיים, ואם לאו להיפך ח"ו. ובספר שם משמואל מתמה בזה דלמה אם לא שבו בתשובה עד יוה"כ נחתמים להיפך, הרי עד עתה היו בינונים ולא היה באפשרות להחתימם בר"ה, לא לחיים ולא למות, ולמה מגיע להם עונש כזה רק בגלל שלא שבו בתשובה עד יוה"כ, הרי לא הוסיפו מאז שום חטא ואשמה.

והוא מבאר על פי המובא בספה"ק שבעשרת ימים אלו שבין ר"ה ליוה"כ נפתחים באדם עשרה עמקים שישנן בכל נפש מישראל,

נעילות גדולה ותענוג עצום יש בזה גופא שזוכים לעמוד בתפילה באימה וביראה לפני ארון כל, להתחנן לפניו 'מלוך על כל העולם כולו בכבודך... ודברך אמת וקיים לעד... מלך על כל הארץ וגו'". ועל התקרבות זו שבימי הדין נאמר 'כי קרבת אלקים לי טוב'.

אם האדם משתדל להחדיר את הדברים האלה במורשי לבבו, ממילא ירגיש שקיבל זוכה להתחדשות בנשמה מחודשת, כאילו שלא היה לו נשמה טהורה זו עד היום. וכמרוז במאה"כ (דברים כט) 'ולא נתן ה' לכם לב לדעת וגו' עד היום הזה' – 'היום' דא ראש השנה. יש לקבוע בדעתו שבראש השנה של שנה זו נעשה באמת בריה חדשה, נפש המשכלת חדשה, במושגים ובהארות חדשות. וכן בלב, מרגיש התחדשות בחמימות ובהתלהבות, התחדשות בהרגשות הנאה ותענוג רוחני, שלא היה לו לפני ראש השנה.

התביעה שיש על האדם להתכונן ולקבל הארה זו

כל הדברים האלה, מצד אחד יש בה זכות וחשיבות גדולה אצל האדם, הן במה שהשי"ת נופח באפיו נשמת חיים, ולא עוד אלא שיכול להרגישה במוחו ולבו. וכדאי' במס' אבות (פ"ג י"ד) שבנוסף לעצם המעלה ש'חביבין ישראל שנבראו בצלם', מלבד זה יש

אמרו חז"ל: 'חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם'. כמה גדלה המשמעות וההארה שבמאמר זה ביום ראש השנה שבו ביום נברא האדם, ולכן בעת הזאת מתרבה ומתגדל החיוב לומר לעצמו 'בשבילי נברא העולם', על כל אחד ואחד להתבונן שהכל תלוי בהתעוררות ובתפלות שלי, ובהרהורי תשובה ורצונות טובות ובקשות שלי. ובקל הוא להרגיש את גודל האחריות המוטל עליו ביום זה.

על זה מבואר בפסוק 'וידעת היום', ש'היום' מוסב על ר"ה, וביום זה צריך לקבל דעת בשביל כל השנה, ואזי 'והשבות אל לבבך' ביוה"כ, ועליו לשים אל לבו ולהרגיש התחדשות הבריאה שביום זה, 'ויפח באפיו נשמת חיים'.

שלכן אומרים בימים אלו 'שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה'', להורות על עמקי הנפש הנפתחים בימים אלו, בכל יום עומק אחד. ולכן אם עברו כל ימי התשובה וכל עמקי הנפש נפתחו, והבינוני בכל זאת לא שב בתשובה, הרי עצם הדבר הזה נחשב כבר כפשע וכחטא, ע"כ. ויש להתעורר בזה להבין גודל האחריות המוטלת על האדם בימים אלו.

ובאמת שהדבר ברור מאיליו לכל מבין וכמעט אין צורך לעורר על זאת, כי הלוא אין לך דבר חשוב אצל האדם כמו הדעת, ואם כן בזמן שמן השמים משפיעים ונותנים לבני אדם 'דעת', 'מוחין', ו'ראש', אם האדם אינו עומד לבקש על נפשו שיושפע עליו דעת, הרי זו תמיהה גדולה עליו, אטו אתה אינך זקוק לקבל דעת, אתמהה.

[ה]

הטעם ש"יום הדין" נקבע בראש השנה

במחשבה, בשניה נתייעץ עם מלאכי השרת, בשלישי כנס עפרו, ברביעי גבלו, בחמישי רקמו, בששי עשאו גולם, בשביעי נפח בו נשמה, בשמיני הכניסו לגן, בתשיעי נצטוה, בעשירי עבר, באחד עשר נידון, בשנים עשר יצא בדימוס. אמר הקדוש ברוך הוא לאדם זה סימן לבניך כשם שעמדת

משפט אדם הראשון בראש השנה - שבו היתה הארת הנשמה בתוקפה
 אי' במד"ר (ויקרא כ"ט א') בחדש השביעי באחד לחדש וכו' תנינן בתקיעתא דרב, זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון כי חוק לישראל הוא וגו', נמצאת אתה אומר ביום ראש השנה בשעה ראשונה עלה

כל זאת, מאחר שהמשפט היה עדיין ביום ראש השנה, שבו מתעורר עדיין מאה"כ 'ויפח באפיו נשמת חיים', ביום זה נשפע הדעת שבאור הנשמה, לכן דן אותו השי"ת באותו היום, וע"י הארת הדעת זכה לשוב בתשובה, כדאי' במדרש (בראשית רבה כב יג) שאמר: 'עשיתי תשובה ונתפשרתי', והוא היה הראשון ששב בתשובה, על כן יצא בדימוס.

יתכן, שעל פגם גדול ועצום כזה, שבסיבתו נתערב הטוב והרע שבכל העולם כולו, לא היה מספיק לו תשובה בעלמא בשאר ימות השנה, ולכן דן אותו השי"ת דווקא ביום הזה שבו 'ויפח באפיו נשמת חיים', ביום שבו נשפע הארת הדעת, הארת המוחין. בו ביום שקלקל תיקן, על ידי הדעת שנשפע ומתחדש עליו ביום זה יהיה ביכולתו לתקן במדת מה הפגם שקלקל בישרות הדעת. ועל זה אמר לו השי"ת 'כשם שעמדת לפני בדין ביום הזה ויצאת בדימוס, כך עתידין בניך לעמוד לפני בדין ביום זה, ויוצאין לפני בדימוס', והיינו שבכל שנה יהא האדם נידון דוקא ביום שמקבל דעת מחודש ובזה כל ישראל יצאו בדימוס.

ובזה מתבאר היטיב איך יתכן שענין ראש השנה בדרך הפשט וענין ראש השנה בדרך העומק הם יחדיו

לפני בדין ביום הזה ויצאת בדימוס, כך עתידין בניך לעמוד לפני בדין ביום זה, ויוצאין לפני בדימוס, אימתי בחדש השביעי באחד לחדש, ע"כ. והיינו, שהמקור לדבר זה שביום ראש השנה שופט הקב"ה כל ברואי עולם נמשך ממה שביום בריאת האדם פגם תיכף ביום בריאתו בחטא עץ הדעת, וביום הזה דן אותו השי"ת ויצא בדימוס, ומזה מתהווה ענין המשפט לכל הנבראים בכל ראש השנה. ועל זה מסיים המדרש, 'אימתי, בחדש השביעי באחד לחדש'. חכמינו ז"ל לימדו אותנו בזה שענין זה שייך דוקא לאחד בחדש השביעי, כי בענינים רוחניים כל דבר הוא בתכלית מכוון ובדקדוק, ולא במקרה אירע המשפט של אדם הראשון ביום זה דווקא, אלא יש בו כוונה מיוחדת.

שלמה המלך ע"ה אמר בחכמתו 'האלקים עשה את האדם ישר'. אדם, זהו אדם הראשון, האלהים עשאו להיות ישר, שיהא דעתו בישרות, לא להתחכם נגד דברי השי"ת, אכן הוא ביקש חשבונות רבים, ובזה פגם את הדעת ע"י אכילתו מעץ הדעת, בהיפך מה שנברא בישרות הדעת. ע"י שאכל מעץ הדעת נתהווה קלקול בדעת האדם, והחטא השפיע פגם וזוהמא עליו וגם על כל הדורות אחריו ועל הבריאה כולה. אמנם עם

שביום זה יסתובב בשווקים וברחובות, והיה הדין נעשה עליו בשמים, והיה הדין יוצא עליו כמו שיהיה בלי שהאדם ישים הדבר אל לבו, ואפילו אם היה יודע מזה, היה רק מסתובב בפחד ובעצבון בלבד על שספרי חיים וספרי ... פתוחים לפניו, ואין בידו לעשות מאומה. אכן לעומת זה מה טוב חסדו של הקב"ה שיום זה המיועד לשפוט את העולם צווה הקב"ה לעשותו יום טוב, וזוכה לקדושה עצומה ביום זה, כי קדוש היום לאדונינו, וזוכה שהקב"ה נופח בו בהתחדשות נשמת חי, וביום הקדוש הזה כולם מתכנסים לבתי כנסיות, וכל אחד מכוון דעתו ולבו לקבל התחדשות ביום זה ושב בתשובה שלימה ונעשה ברי' חדשה, וכולם מכריזין בשמחה 'המלך', ובזה מקדישין ומליכין את הקב"ה על כל העולם כולו, וכולם פותחים את פיהם ומתפללים בנעימה מיוחדת הנהוגה בכל קהלות ישראל, המחממת את הלב ומקרבת כל אחד מישראל אל השי"ת, ולובשים בו מלבושי חג שהם חשובים יותר ממלבושי שבת, מפני שהשי"ת משפיע עלינו ביום זה נשמה ודעת, ובעבודה זו אנו יכולים לעמוד לפניו בדין ולצאת בדימוס.

א"י בטור סימן תקפ"א א"ר סימן כתיב כי מי גוי גדול וגו', ר' חנינא

משולבים ותואמים זה אל זה. כי ענין ר"ה בפשט הוא שהמלך יושב על כסא רם ונישא וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, ודנים את האדם על כל מעשיו, זהו מחמת העומק של יום הזכרון שבו מתחדש האדם בחיות מחודש בנשמה מחודשת ובדעת מחודש, על דרך 'ויפח באפיו נשמת חיים', ומרחמי השי"ת לקבוע המשפט ביום זה שעל ידי זה הוא יוצא בדימוס.

רצון ה' שנעמוד בדין דוקא בחג הזה שנשפע בו התחדשות אור הנשמה

דוד המלך אומר, תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגיגנו כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב (תהלים פ"א). לכאורה תמוה, מהו הקשר והשייכות שבין יום חג ובין יום דין ומשפט, הרי יום חג הוא יום מיועד לשמחה ולתענוג, ואילו יום דין מיועד לזמן של אימה ויראה.

אכן האמת הוא, שהוא חסד נפלא מאת השי"ת שייעד את היום שהוא שופט את הארץ וייחדו ביום שבו הבריאה כולה מתחדשת, ובעיקר שהאדם מתחדש ומתחנך מחדש ע"י הדעת והמוחין והלב חדש שהשי"ת משפיע עליו ביום הזה. נתאר בעצמינו, הרי מצד שהוא יום של דין ומשפט בלבד, לכאורה לא היה סיבה שיהא יום קדוש לאדונינו, והיה מקום

בהתעוררות תשובה, ובזה בטוח שהקב"ה עושה לו נס.

אימת הדין מחמת עצם העמידה לפני המלך

בתפילת הש"ץ לר"ה נאמר וזמאמת הדין נפשי תבחילי - הנה אימת הדין והפחד האופף את האדם בהתקרבות ימי הדין, שהוא דבר שהאדם מתיירא ללא צורך לעוררו על זה, אינו מחמת החשש מהגזר דין שנחתם עליו מחמת שאינו יודע אם כל הכתוב לחיים או למות, אלא הפחד הוא מעצם הדבר שאדם קרוץ מחומר בשר ודם ניגש להתייצב לדין לפני בוחן לבבות ויודע תעלומות, והשי"ת בעצמו מבקר את כל מעשיו דיבוריו מחשבתיו. ידיעה זו כשלעצמה מעוררת פחד אצל האדם, כמו שאומרים בתפלת ר"ה (שחרית) ויד כל אדם יחתום דין, וכפי משטרו יעשה לו דין, ופעלו יפעל לו דין, ומעשיו יוכיחו אותו בדין, ואבן מקיר תזעק בדין, וכפי מעץ יענה בדין.

יתר על כן, כשמתקרב יום הזכרון שבו כל אחד נזכר לפני המלך, כביכול הוא נכנס בפלטרין המלך ומתייצב לפניו, וזה נמשל כאדם שנכנס לבית המלכות לבוא לפני המלך, ומסביבו יושבים שרים נכבדים עם דרך ארץ כנומסי המלך,

ור' יהושע אומרין איזו אומה כאומה זו שיודעת אופיה של אלהיה, פי' מנהגיו ודיניו, שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואין חותך צפרניו לפי שאינו יודע איך יצא דינו, אבל ישראל אינן כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתכין צפרניהם ואוכלין ושותין ושמחין בר"ה, לפי שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס' ע"כ.

סיבת הדבר שבני ישראל בטוחים שהקב"ה יעשה להם נס והם מתנהגים שלא כמדת משפט בשר ודם, זהו מפני שיודעים שביום זה מתעורר קדושה גדולה בכל איש ישראל ע"ד ויפח באפיו נשמת חיים, שמקבלים נשמה ומוחין חודשים, ולכך על ידי התשובה יכולים להיות בטוח שהקב"ה יעשה להם נס. כי עיקר הכוונה אינו דוקא לחיים גשמיים, אלא 'זכרנו לחיים' - היינו חיים נצחיים, ולכן היות שכל אדם יודע שאפילו אם במשך ימות השנה התנהג בדרך לא טוב, אמנם עכשיו מקבל בהתחדשות נשמת חיים שהשי"ת משפיע בו, ומאירה בו דעת מחודשת, והוא מרגיש שהתפלה מרוממתו, הוא מקבל עליו עול מלכות שמים באופן מרומם, מכין עצמו לשמוע תקיעת שופר

'חדשו מעשיכם, שפרו מעשיכם' ונשפע ה'נשמת חיים', וזוכים למתנה של מוחין קדושים ולב טהור, ו'אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקים'. ביום הדין עצמו יש לנו הזכות לומר לפניו 'ובכן תן פחדך', 'ובכן תן כבודי', 'ובכן יתקדש שמך ה' אלקינו על כל ישראל עמך', וצועקים 'קדוש אתה ונורא שמך' מתוך קירות הלב באמת, ומקבלים לב חם והרגשות רותחות. אשר על כן, בזאת אנו בוטחים, בידענו שהשי"ת נותן גם הכלים איך לעמוד לפניו בדין כראוי לעמוד לפני המלך.

לולא הכנות אלו היה האדם באמת במצב של 'טוב טעם ודעת קטנתי לחסרה, על כן זחלתי ואירא' (פיוט לשחרית של ראש השנה) - שיש פחד ליגש לפני הקב"ה באופן של חסרתי טוב טעם ודעת. אבל אחר שהשי"ת נותן מוחין ומושגים והשגות חדשות, כיון שכך, אפשר להתייצב לפניו בבטחה ובחזקה. כמבואר בספ"ק על הפסוק 'אתם נצבים היום, כולכם לפני ה' אלקיכם, ראשיכם שבטיכם, זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל.. מחוטב עציץ עד שואב מימך', שביום זה בכוח כולם כל איש ישראל להתייצב לפני המלך, בדרך 'אתם נצבים', בכח השפעת הדעת החדשה והלב טהור שהשי"ת משפיע.

ועליהם שורה יראה גדולה מפני המלך, ואם האיש הזה נכנס לפני המלך היושב על כסא מלכותו כמו שיכור או שוטה, והוא מתנהג ברחבות הלב ובקלות הדעת, ופותח פיו בדברי ליצנות כשוטה חסר דעה, וחסר ממנו הרגש האיך צריך לעמוד בפני מלך. הרי התנהגות זו נחשבת לחטא גרוע עוד יותר מכל העוונות שהוא עומד בדין עליהם.

לכן צריך שיהיה לאדם פחד מדבר זה, איך תהיה עמידתו לפני המלך בדין, כי מתחילה 'האלקים עשה את האדם ישר', והיה לו דעת ראוי לעמוד לפני המלך. אבל במשך השנה היצה"ר הכשילו ברוח שטות, אם בחלק המעשה או אפילו רק ברוח שטות בלי המעשה, ודעתו ולבו נפגמו, אם כן אפוא איך יוכל להתקרב לפני המלך כשדעתו והרגשתו הם כשל שוטה ושיכור, הן הקב"ה 'בוחר לבבות ביום דין, יודע מחשבות ביום דין', ואיזה לב, איזה מחשבות יש לו בעמדו לפני המלך.

התחזקות האדם בבטחון בהשי"ת

בשביל דבר זה מצטרפת ההכנה בחודש אלול, לדעת איך להתייצב לפני ר"ה. הנה מבלעדי יום ההתחדשות היה מצבו מר כלענה, אך הקב"ה ברוב חסדו נתן לו מתנה שהדין נעשה ביום ההתחדשות, שבו

[1]

עבודת ההכנה בימים שלפני החג

הרצון, זהו סדר ההתחלה וזהו קודם לכל, כן מצינו בסדר עשר ספירות הק' שה'כתר', שהיא הרצון, היא המדה הראשונה והעליונה משאר המדות. רק אחר כך מזה נמשכים הספירות, 'חכמה' 'בינה' ו'דעת', ומזה מתהווים שאר המדות, 'חסד' 'גבורה' 'תפארת' וכו', כי בלי רצון אין כלום. ולכן לפני חודש תשרי שבו מתחדשת הארת הנשמה שבמוח האדם, מאירה הארת הרצון המאיר בקדושתו של חודש אלול.

בספח"ק שם משמואל (כי תבוא) מבאר מאה"כ (דברים כט, ג) 'ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה', ולכאורה תמוה מה שבמאמר זה משה רבינו ע"ה מוכיח את ישראל ואומר להם ולא נתן ה' לכם לב לדעת וגו', כי מה התביעה בכך ש'לא נתן ה' וגו', הלא אם השי"ת לא נתן לאדם לב לדעת, איך אפשר לבוא בתביעה על זה. והוא מתרץ, כי השי"ת אינו מקמץ ח"ו בהשפעות רוחניות, כי זהו רצונו ית' להשפיע במלא חפניים, אכן הדבר תלוי ברצונו של האדם כמה הוא רוצה לקבל שפע אלקי מאת השי"ת. וזהו שהוכיח משה רבנו את ישראל, כי אם

**ההכנה של חודש אלול -
לעורר הרצון לעבודה זו**

חודש אלול משמש כהכנה להשפעה של יופח באפיו נשמת חיים, להיות כלי מוכשר לקבלת הדעת והמח שנשפע בראש השנה. הטעם שהחודש הזה נבחר לכך הוא, משום שחודש אלול הוא זמן של עליית הרצון, כמבואר בספרים הק' שבימי אלול שהוא הזמן שלפני בריאת העולם מתעורר למעלה ענין הרצון שעלה ברצונו לברא את העולם, ובריאת העולם היתה כביכול ע"י התעוררות הרצון אצל הקב"ה, ע"ד 'אין טעם ברצון' (עין בני יששכר מאמרי חודש אלול מאמר א).

לעומת זה, כל מה שיש למעלה בשמים משתקף גם למטה בארץ אצל ישראל, הרצון העליון שמתעורר למעלה משתלשל ומאיר גם למטה בעולם התחתון, לכן, ע"י התעוררות רצון זה נשמות ישראל מתעוררות להתקרב אליו ית'. כי על זה נאמר 'אני לדודי ודודי לי', שזה ביטוי של רצון, כביכול אני רוצה להתקרב להשי"ת, והשי"ת רוצה להתקרב אלי.

כל מעלה ברוחניות שהאדם בא לרכוש, ראשית דבר הוא הארת

מה'נשמת חיים' שבאדם, וצריך שיהיה לאדם רצון המאיר לו כדי שיתגלה אליו בפועל התחדשות בנשמת חיים.

חודש אלול הוא זמן מסוגל להסרת ערלת המוח והלב

אחד מהרמזים של חודש אלול יוצא מר"ת של הפסוק (דברים ל, ו) 'ומל ה' אלקיך א'ת ל'בכך ו'את ל'בב זרעך'. וכן מרבים לבקש בסליחות בכל יום 'מול את לבבנו לאהבה את שמך כמה שכתוב ומל ה' אלקיך'. ידועה הקושיא שהרי משה רבינו מדבר כן לכל אחד ואחד מישראל, ואם כן אחרי שכבר אומר לכל זרע ישראל ומל ה' אלקיך את לבבך, מה מוסיף עוד באמרו את לבב זרעך. (ראה בפ"י הרמב"ן שם)

אכן הביאור הוא, הנה בעיני המח והלב ניכרים כמה הבדלים וחילוקים שיש בין נערים ובין זקנים, כי כל כמה שהאדם מזקין הרי הוא יותר עומד על דעתו ומשתמש יותר במוחו, מפני שהוא יותר איתן בדעתו ומיושב בשכלו, לא כן בעודו בימי עלומיו שמוחו עדיין בוסר, ואיננו שוקל דבר כראוי כיון שלא נשלם עדיין בשכלו. מאידך גיסא, ההתלהבות הבאה אל האדם מצד הלב חזקה יותר אצל בני הנעורים מאשר אצל בני העמידה, שהלב כבר

היה לבני ישראל רצון עז וחזק מאוד, היה השי"ת משפיע להם מכבר לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע. ועל כך היתה הוכחתו של משה רבינו, על מיעוט רצונם של ישראל, שממנו נגרם ש'לא נתן ה' לכם'.

כן הדבר בבוא היום הגדול שמתעורר מאה"כ 'ויפח באפיו נשמת חיים', ותקוותינו היא שתהא השפעה זו בגילוי ובפועל ממש, שכאמור מצות תקיעת שופר הוא דוגמא לענין זה, כפי שקול השופר כשהרוח נכנס לתוך השופר נכנס בחשאי, אך ביציאתו מתהווה קול ורעש גדול שמרגישים אותו בחוש, כן יתגלה ויורגש הנפיחה של הנשמת חיים. הדבר העקרי שעל האדם להכין, הוא לעורר אצלו הרצון לזה, שיהא רוצה האדם לקבל נשמה מחודשת, שזה יתבטא ע"י התחדשות הדעת, שיהא לו דעת נכון, שיהא נחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח דעת ויראת ה', הרגשות טובות לדעת מה נחוץ בחיים ומה אינו נחוץ, שיהא לו שכל ישר בכל דבר ודבר האיך לשקול בדעה ישרה. בכלליות, בעבודת ה' יש עומק רב בפנימיות, שבו מתגלה עומקו של כל ענין, והפנימיות הוא דבר שיש לו מדרגות רבות לאין סוף, שאפשר תמיד להתעמק עוד ועוד, ושוב עוד ועוד בלי סוף, והכל נשפע

הוא מפני כי בימים אלו היה משה רבינו ע"ה עומד בהר לקבל הלוחות שניות, שעליהם נאמר 'ואנכי עמדתי בהר ארבעים יום וארבעים לילה' (דברים י, י), ואז נתרצה הקב"ה ומחל על אותו עון, וירד ביום הכפורים יום מחילת העון.

הנה זה מורה לנו הוראה, כי אם יבא האדם למצב שאין ביכלתו לעורר עצמו לבוא אל הרצון, יש לפניו דרך סלולה ע"י עסק ולימוד התורה, כי על זה אמרו חז"ל 'המאור שבה מחזירו למוטב'. בלימוד התורה הק' טמון כוח מיוחד שנרמז במה שאמרו חז"ל 'מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך אף דברי תורה יורדים ממקום גבוה למקום נמוך' (תענית ז, א), והיינו, שגם אדם שאין בידו להתעלות למעלה למקום גבוה, וגם אין בכוחו להתעורר לבוא לבחינת רצון, אינו מתעורר לקרבת אלהים, ולפעמים אפילו אחרי התבוננות במוח בכלי החכמה וכבר יודע כל הדברים המעוררים רצון והתלהבות, עכ"ז עדיין אין לבו מתעורר בקרבו, על זה יש לו עצה נפלאה על ידי לימוד התורה, כי התורה יורדת ממקום גבוה למקום נמוך, שרשה בעליונים, כי כביכול הוא ית' וחכמתו חד, ועל ידי שהאדם מתקשר בתורה הגם שהוא נמצא במקום נמוך, עכ"ז מתקשר בזה להשי"ת במקום גבוה.

אינו מתפעל כל כך. והנה היצר הרע מעמיד ערלה אצל האדם בין על חלקי המח ובין על חלקי הלב, והאדם צריך לעמול שלא להתפעל מערמימיות היצר בזה, ועל האדם שכבר בא בימים מוטל עבודה קשה לעורר יותר התלהבות לבו מאחר שאז בין כך נחלש קצת רתיחתו והתלהבותו בטבעו, ולעומ"ז מי שעדיין צעיר יותר ועדיין מוחו לא נשלם כראוי, מוטל עליו לעמול קשה ליישר את דעתו להשי"ת. ולכן בא השי"ת בהבטחה 'ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך', את לבבך - של האדם הבא בימים, הנצרך למול את ערלת הלב. ולבב זרעך, ערלת הבנים - למול ערלת המוח, שהרי כל זמן שיש ערלה על המוח או על הלב עדיין אין רצון של האדם מאיר לו כראוי.

וזהו שהתורה מרמזת לנו במאה"כ הנ"ל, שבחודש אלול מתעורר הרצון לקבל חלק המוחין של ר"ה וחלק הלב של יוה"כ, על ידי שהשי"ת מל את הערלה כדי לעורר הרצון, וימי חודש אלול מהוים הכנה לשניהם, שהם שלשים יום קודם ר"ה וארבעים יום קודם יוה"כ.

עסק התורה בימים אלו מסוגלת לעורר הרצון

במור סי' תקפ"א אי' בשם פרקי דר"א שענין מעלתו של חודש אלול

רק להתקשר כראוי בעץ החיים למחזיקים בה, והתורה מעלה ומרוממתו על כל המעשים, ויושפע לו אור גדול, ויבא לידי כל מדה נכונה.

זהו ביאור מאה"כ אחרי פרשת התשובה (דברים ל, יא יד) ששם נאמר:

'כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא... כי קרוב אליך הדבר מאוד בפוך ובלבבך לעשותו'. 'בפוך' קאי על לימוד תורה שבעל פה, ככתוב (שמות לד, כז) 'על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית', ואמרו חז"ל שהשי"ת כרת ברית אהבה עם ישראל על תורה שבעל פה, והיינו שכאשר יתעסקו ויתעמקו בתורה שבעל פה ויפלו בה, אזי תגלה ברית האהבה הצפונה באור הנשמה, מחמת ש'קוב"ה אורייתא וישראל חד', וע"י לימוד התורה יתגלה אצלו אור הנשמה, וימצא את הרצון לקבל הארת הדעת.

יסוד חודש אלול הוא שיתגלה אצל האדם היעוד הגדול שנרמז במאה"כ 'אני לדודי ודודי לי', ועל ידי זה תתקיים ההכנה הראויה ליום הזכרון אשר בו מתקיים בכל שנה ושנה מאה"כ 'ויפח באפיו נשמת חיים', ובזה בבוא 'היום' דא ראש השנה, יתחדש ויעשה בריה חדשה, שיאירו אצלו רצונות חדשים ויפרחו אצלו השגות חדשות, ואז בשעת

לכן בתפילה שמתפללים בכל יום על התשובה התחלתה היא 'השיבנו אבינו לתורתך', ואח"כ 'קרבינו לעבודתך והחזירנו בתשובה שלימה לפניך', שדוקא על ידי לימוד התורה מתקרבים וזוכים לתשובה שלימה.

הוראה זו אנו למדים ממשה רבינו ע"ה רבן של ישראל שארבעים יום לפני יום הכפורים היה עוסק בלימוד התורה, ועל זה אמר על עצמו 'לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי', ובשעה שקיבל לוחות שניות ביום הכפורים נטרצה ה' אליו. כן יש לכל אדם להתנהג להיות שקוע בתורה שהיא עץ חיים למחזיקים בה, ועל ידי שהוא מחזיק בעץ החיים בכל כוחו נפתח לבו, והמאור שבתורה מעוררו להתלהב, ובזה יבא אל המלך ויזכה לקרבת אלהים.

מעלה זו שיש בתורה שהיא עץ חיים וגו' שמעוררת חיות באדם, אינו דוקא בלימוד ספרי מוסר או ספרי חסידות העוסקים ומעוררים בדרך ישרה אל התשובה ועבודת ה', אלא זה גם במחזיק בעץ החיים בלימוד גפ"ת בכל מקום שהוא, וכן בלימוד שו"ע חושן משפט או יורה דעה, וכן בכל הספרים שבכל חלקי התורה, בין בנגלה ובין בנסתר, טמון אור גדול המעורר חיים באדם על ידי שהמאור שבה מחזירו למוטב. על האדם מוטל

כראוי, ישקיע כמה שעות בעסק תורה הקדושה בכל כוחו וחשקו, ובשעת הלימוד יעמיק מוחו בעיון התורה, אךן לפניו ולאחריה יחפש המאור שבה שמחזירו למוטב.

יגיעת התורה בימים אלו אצל מאורי הדורות

מסופר שהגה"ק בעל חתם סופר זי"ע היה נוהג שמראש חודש אלול עד יום הכפורים היה לומד כל התורה כולה, דהיינו ששה סדרי משנה, תלמוד בבלי, תלמוד ירושלמי, ספרא ספרי ותוספתא. (הגם כי אין לנו עסק בנסתרות, יתכן שהיה זה כעין דוגמא דלעילא, כשם שמשנה רבינו ע"ה רעיא מהימנא עמד בהר ארבעים יום אלו ולמד כל התורה כולה ואח"כ נתרצה לו הקב"ה ביום הכפורים, כמו כן נהג גם כן הגה"ק רבנו משה בעל החת"ס זי"ע ללמוד בימים אלו כל התורה כהנה ליום מחילת העון של כלל ישראל ביום הכפורים).

[יתבן להוסיף, ידוע שבארבעת הימים בין יוה"כ וסוכות היה דרכו של החת"ס זי"ע לחבר שירי דביקות להשי"ת. הטעם בזה היה מפני שלא היה מסוגל לצמצם ולרכז מוחו בימים אלו בלימוד התורה, מחמת רוב דבקותו בה'. (נציין, שבשנות זקנותו כבר לא היה נוהג כן, והוא ז"ל היה מתאונן על זה באמרו שמאז שהוא טרוד גם בטרדא דמתא, נעלם ממנו דרגא זו, וכבר בידו

תקיעת שופר כשזוכה להמשיך אצלו נשמת חיים מחודשים זוכה ממילא לתשובה במדרגה נעלית עד מאוד, הכל מתהפך לטוב, הכל נעשה כזכויות, מחמת גילוי הרצון הפנימי של כל אחד ואחד, שמתגלה הרצון וצועק בלבו ואומר באמת להשי"ת 'בזאת חפצתי', זהו רצוני האמיתי, כי נשמת שדי תבינם.

באמור, ע"י התעמקות בלימוד התורה ביתר שאת וביתר עוז החודש אלול ובפרט בימים שלפני ראש השנה זוכה להגיע לזה גם מי שעדיין אין הרצון מאיר אצלו, בידעו שעל ידה יתגלה אצלו הרצון הפנימי. לכן רצוי שילמוד אדעתא דהכי, ויאמר בלבו 'אני לומד כאשר צוני השי"ת, וזאת שאלתי ובקשתי מאתו ית' שאור התורה תאיר אותי להיות כלי מוכן לקבל נשמה מחודשת להרגיש נפש משכלת ולב טהור, לב מלא אהבה ויראה, ושיתקיים בי וטהר לבנו לעבדך באמת'. הרבה מדרגות יש במדת 'אמת', אךן בימים אלו יש לעורר בעצמו רצון לשאוף למדרגה נעלית במדת האמת, כי ראש השנה מתגלה אור האמת, וכמו שאומרים בכל התפילות 'כי אתה אלקים אמת ודברך אמת'. לכן, העיקר הוא שיהא לאדם רצון ושאיפה להגיע לזה, אמנם מי שעדיין אין הרצון מאיר לו

אכן נביא עוד סיפור שאפשר לכל אדם ללמוד ממנו, כל אחד איש על מחנהו ואיש על דגלו. מסופר שפעם אחת הופיעה עגונה אחת אצל הגאון ר' יוסף שאול נתנון זצ"ל אב"ד לעמבערג וביקשה הימנו היתר נשואין. הגאון ז"ל ערך לה תשובה להתירה, אך התנה את ההיתר בכך שגם הרה"ק מצאנו יסכים אליו. אז היה בפרוס ימים הנוראים, ולכן אמר לה שלא תיסע כעת בחודש תשרי להרה"ק מצאנו כי יהיה לריק יגיעתה, כי הרה"ק מצאנו עסוק מאוד בעבודת ה' המיוחדת לימים אלו, גם הוא מסובב בחסידים וקבלת פתקאות, ואין זמנו בידו, וכדאי שתדחה הנסיעה לאחר ימים הנוראים. בכל זאת נ'שים דעתן קלות' ולא עצרה ברוחה להמתין, שמה תכף פעמיה לצאנו, והגיעה ביום י"ג מדות לפנות ערב לבית הרה"ק זי"ע. כמובן שהגבאים לא נתנו להכנס, ודחו אותה שתחזור אחר ימים הנוראים. האשה במר לבה פתחה וצעקה שיש לה מכתב מאב"ד לעמבערג והיא עגונה והוא מוכרחת ליכנס אל הרה"ק. הקול נשמע בתוך החדר עד שהרה"ק שאל על אודות הרעש, וסיפרו לו דברים כהויתם. בשמעו במה דברים אמורים צוה להגיד לה שתמתין כאן בחוץ, ואחר זמן מה ביקש להכניסה, והיא מסרה לו מכתב

לעסוק בתורה גם בימים אלו). נתאר לעצמנו, ימים אלו שאחרי יוהכ"פ היה אצלו סיום של ארבעים יום שבהם למד כל התורה כולה כנ"ל, בודאי אי אפשר לתאר גודל מעלת תוקף קדושת יום הכיפורים שזכה לה ע"י אור כל התורה כולה כהכנה לקראת היום, וא"כ אין לתמוה אם אין לנו תפיסת השגה בזה שמייה"כ ואילך לא היה מסוגל להתרכז בלימודו מחמת רוב דבקותו בהשי"ת. ואין להאריך, כי במופלא ממך אל תדרוש].

מסופר על הרה"ק הדברי חיים מצאנו זי"ע שעבודתו בחודש אלול ובכל ירח האתנים היתה נשגבה ביותר, וכמעט שלא נתן תנומה לעפעפיו בכל הימים הנוראים. פעם אחת עשו בני ביתו משמרות לעקוב אחר סכום השעות שישן הרה"ק מראש חודש אלול עד יום הושענא רבא, ונוכחו לראות שסכום מנין השעות יחד עלה לעשרים ושש שעות שינה בלבד, אשר לפי החשבון ישן פחות מחצי שעה לכל מעל"ע. וכל זה הוא למעלה מהשגתינו, אלא שאמרו חז"ל חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, וכבר פירשו בזה שמתי 'יגיעו' היינו שיהא רצונו של אדם שיהא לנו עכ"פ איזה 'נגיעה' קלה בדרכיהם.

דוקא בזמן כזה, וכל שכן אם אדם מרגיש בעצמו שנחסר אצלו התעוררות לתשובה ועבודת ה', שודאי העצה היא 'יצפין עצמו בתורה', כדברי המדרש (דברים רבה א, ג) על הפסוק 'פנו לכם צפונה' (דברים ב, ג), 'אמרו לו ישראל, רבש"ע, אביו מברכו על חרבך תחיה ואתה מסכים עמו ואומר לנו הצפינו עצמכם מפניו ולהיכן נברח, אמר להן אם ראיתם שמזדווג לכם ברחו לתורה, ואין צפונה אלא תורה שנאמר (משלי ב) יצפון לישירים תושיה', והיינו שכשהיצה"ר מתגבר על האדם, העצה להנצל ממנו הוא להשקיע עצמו בעסק התורה, וכך הוא גם כדי למצוא הארת הקדושה שהמבוא לזה הוא ע"י עסק התורה, וכאמור למעלה, שהלימוד צריך להיות אדעתא דהכי שיתגלה אליו המאור שבתורה, ויהא בזה לבו בטוח בה'.

ההיתר מהרב מלעבערג, ואמר לה הרה"ק שתישאר כאן בעיר. למחרת בבוקר בערב יוה"כ נקראת לבא אליו, והיה כבר מוכן מכתב ערוך אודותיה להתירה. היא חזרה להרב מלעמבערג עם מכתב הרה"ק מצאנו כדי לגמור את ההיתר ממנו, וסיפרה לו מה שהיה בעת הגעתה, ושכמשך הלילה של ערב יום הכפורים ערך הרה"ק מצאנו תשובה זו. הגאון מלעמבערג התפעל עד מאוד, ופתח ואמר, 'אני אינני רבי, אין לי אותן השגות של הרביים, אינני עוסק בכל העבודה הזו, ועכ"ז אפילו כאדם פשוט לא הייתי מסוגל לכתוב תשובה כזו בלילה של ערב יום הכפורים'.

הנה סיפור זה מעורר ומלמד האיך שאפילו בזמנים המקודשים ביותר יש להשקיע את הראש והמוח בעסק התורה בעיון לברר שמעתתא אליבא דהלכתא. ויש בזה עבודה מיוחדת

כן יעזרינו השי"ת שנזכה להתכונן כראוי להיום הקדוש שמתעורר מאה"כ ויפח באפיו נשמת חיים', ושנזכה להרגיש קבלת דעת חדשה ולב חדש בפועל ממש. ושהדעת והלב החדשים יעמדו אתנו ימים רבים לאורך ימים ושנים טובים. ונזכה לכתובה וחתומה טובה ברוחניות ובגשמיות, ולשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים טובים ולשלום, ונזכה שתתקיים בקשתינו שמבקשים 'מלוך על כל העולם כולו בכבודך, והנשא על כל הארץ ביקרך, וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל יצור כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה' במהרה בימינו אמן.

